

ÜCHÜRÎ

med Şerkâvî İkbâl), Beyrut 1402/1982, I, 181-182; Muhibbî, *Hulâsatü'l-eşer*, III, 157-160, 176, 241; IV, 40, 152, 205; Ali b. Huleyfe el-Mesâkînî, *Fehrese* (nşr. Muhammed Mahfûz), Beyrut 1992, s. 43, 45, 47-50, 55; Kâdirî, *Neşrû'l-meşânî*, II, 80-81; a.mlf., *el-İklil ve't-tâc fî tezâyîli Kifâyeti'l-muhtâc* (nşr. Mâriye Dâdî), Rabat 2009, s. 481-482; a.mlf., *İttikâtü'd-düer* (nşr. Hâşim el-Alevî el-Kâsimî), Beyrut 1403/1983, s. 138; Ali Paşa Mübârek, *el-Hıttâtü'l-tevfîkiyye*, Kahire 1422/2001, VIII, 104-109, 302, 311; Abdülhay el-Kettânî, *Fihrisü'l-fehâris*, I, 115, 452; II, 782-784, 888; Mahlûf, *Şeceretü'n-nûr*, I, 281, 289, 291, 303-304, 305, 317, 334; Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 437; *Fihrisü'l-kütübi'l-mevcûde bi'l-Mektebeti'l-Ezheriyye*, [baskı yeri ve tarihi yok] (Matbaatü'l-Ezher), I, 311, 503; II, 319, 347-350, 408, 417; III, 231, 278, 680, 691, 692; VII, 65, 66, 507; *İzâhu'l-meknûn*, I, 27, 607; *Hediyyetü'l-ârifin*, I, 758; Sezgin, *GAS*, I, 127, 480; Hacıvî, *el-Fikrû's-sâmî*, II, 279, 399; M. Âbid el-Fâsî, *Fihrisü mahfûzâtü'l-Hizâneti'l-Karaviyyin*, Dârülbeyzâ 1399/1979, I, 421; M. İbrâhîm Ali, *İşlâhu'l-mezheb 'inde'l-Mâlikîyye*, Dübey 1421/2000, s. 519-520, 526, 530, 532, 542-545, 559-560, 575-581; Hüseyin b. Kâsım b. M. en-Nuaymî – Hamza b. Hüseyin b. Kâsım en-Nuaymî, *İstidrâkât 'alâ Târihi't-türâşi'l-'Arabî*, Cidde 1422, VII, 103; Abdullah Muhammed el-Habeşî, *Câmi'ü's-şürûh ve'l-havâşî*, Ebûzabî 1425/2004, I, 266, 357, 425; II, 956, 1108; III, 1601, 1605, 2014; *Fihrisü mahfûzâtü'l-Mektebeti'l-Kâsimîyye (el-Cezâ'ir)*, Beyrut 2006, s. 430-431.

ALİ HAKAN ÇAVUŞOĞLU

ÜCRET

(bk. İCÂRE).

ÜÇ AYLAR

Receb, şâban ve ramazan aylarını
birlikte ifade eden bir tabir.

Üç ayların faziletine dair Hz. Peygamber'den nakledilen rivayetlerin yanı sıra dinî kültürde mübarek sayılıp kutlanan Regaib, Mi'rac, Berat ve Kadir gecelerinin bu aylarda yer alması üç aylara ayrı bir önem verilmesine, ibadet, dua, zikir ve hayırlı işlerle daha fazla meşgul olunarak dinî dünyarılığın daha yoğun olarak yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Ancak hadis âlimleri receb ve şâban aylarının fazileti hakkında kaynaklarda mevcut rivayetlerin çoğunun uydurma, önemli bir kısmının zayıf olduğunu ifade etmektedir. Resûl-i Ekrem'in receb ayı girdiğinde, "Allahım, receb ve şâbanı bize mübarek kıl ve bizi ramazana ulaştır!" şeklinde dua ettiği yolundaki rivayet (*Müsned*, I, 259; Ebû Nuaym, VI, 269) zayıf kabul edilmektedir. Resûlullah'a isnat edilen, "Receb Allah'ın ayıdır, şâban benim ayımdır, ramazan ise ümmetimin

ayıdır" rivayetinin ise aslı bulunamamıştır (Süyûtî, s. 114).

Üç aylarda yerine getirilmesi gelenek halini almış nâfile ibadetlerden biri oruçtur. Receb ve şâban aylarının tamamının oruçlu geçirilerek ramazanla birleştirilmesi "üç aylar orucu" şeklinde adlandırılır. Ramazan ayında kasten bozulan oruçtan dolayı yerine getirilmesi gereken iki aylık kefâret orucunun receb ve şâban aylarında tutularak böylece üç ayların oruçlu geçirildiği de görülmektedir. Üç aylar orucunun âdet haline gelmesinde, bu ayların faziletine dair Hz. Peygamber'den nakledilen rivayetlere dayanıp ramazan ayını dinî duyarlılık ve ibadet yoğunluğu içinde karışılma niyetinin etkili olduğunu söylemek mümkündür. Resûl-i Ekrem'in şâban ayında diğer aylara oranla daha fazla oruç tuttuğu, bazan da tamamını oruçlu geçirdiği hadis kaynaklarında yer almaktadır (Bu-hârî, "Şavm", 52; Müslim, "Şıyâm", 175, 176). Ancak Resûlullah'ın receb ve şâban aylarını birleştirerek aralıksız oruç tuttuğuna, böylece üç ayları oruçlu geçirdiğine dair sahih kaynaklarda herhangi bir rivayet mevcut değildir. Belirli günler dışında her zaman nâfile oruç tutulması mümkündür; ancak fazileti hakkında hadis bulunan ya da belirli zamanlarda tutulması tavsiye edilen nâfile oruçlar arasında üç aylar orucu mevcut değildir.

Receb ayının fazileti ve bu ayda oruç tutulmasıyla ilgili rivayetlerin zayıf olması dolayısıyla bu orucun hükmü hakkında âlimler değişik görüşler ileri sürmüştür. Bazı âlimler receb ayında oruç tutmayı müstehap kabul ederken bazıları, receb ayına özel bir kutsiyet atfedilmesi ve hal-kın bunu zorunlu bir ibadet şeklinde algılaması endişesiyle bu ayda oruç tutmayı sakıncalı görmüştür. Bir kısım âlimler de özellikle receb ayının tamamını oruçlu geçirmeyi hoş karşılamamıştır. Şâban ayının büyük kısmını ya da tamamını oruçlu geçiren Hz. Peygamber ramazan dışındaki en faziletli orucun şâbanda tutulan oruç olduğunu ifade etmiştir (Tirmizî, "Zekât", 28). Bundan dolayı şâban ayında oruç tutulması çoğunluk tarafından mendup sayılmakla birlikte Resûl-i Ekrem'in ramazan ayından başka hiçbir ayın bütününe oruçlu geçirmedişliğine dair hadislerle (Bu-hârî, "Şavm", 52; Müslim, "Şıyâm", 175, 178) ve şâbanın on beşinden sonra orucun terk edilmesine yönelik rivayetlere dayanan bazı âlimler, orucu farz olan ramazan ayına şevkle girmeyi zorlaştıracığı düşüncesiyle bu ayın ikinci yarısında oruç tutmayı mekruh görmüştür.

Dinî gelenekte üç aylara önem verilmesinin sebeplerinden biri de bu aylarda bulunan kandil geceleridir. Receb ayının ilk cuma gecesi Regaib, aynı ayın yirmi yedinci gecesi Mi'rac, şâban ayının on beşinci gecesi Berat ve ramazan ayının yirmi yedinci gecesi Kadir gecesidir. Regaib ile Berat'ın kutsallığı kesin olmadığı gibi bu gecelerde ifa edilecek ibadetler hakkında kaynaklarda sahih hadislerle rastlanmamaktadır. Kandil gecelerinin en önemlisi Kadir gecesidir. Aynı adı taşıyan sûrede Kur'an'ın inmeye başladığı bu gecenin bin aydan daha hayırlı olduğu bildirilmektedir (el-Kadr 97/1-3). Kadir gecesinin ramazan ayının yirmi yedinci gecesine rastladığı görüşü âlimlerin çoğunluğu tarafından benimsenmiştir. Üç aylarda nâfile namaz kılınması, itikâfa girilmesi, bu aylarda yedi sene oruç tutulduktan sonra kurban kesilmesi gibi özel ibadet şekilleri kaynaklarda yer almamaktadır. Üç aylarda vefat eden kimsenin sorgusunun yapılmayacağı yolundaki inanışın da aslı yoktur.

BİBLİYOGRAFYA :

Müsned, I, 259; Ebû Nuaym, *Hilye*, Beyrut 1405, VI, 269; İbn Teymiyye, *Mecmû'u fetâvâ*, XXV, 290-291; Süyûtî, *el-Le'âli'l-maşnû'a fî'l-eḥâdişi'l-mevzû'a*, Kahire, ts. (el-Mektebetü't-ticâriyyetü'l-kübrâ), s. 114; Süleyman Ateş, "Üç Aylar", *Kur'an Mesajı İlmî Araştırmalar Dergisi*, sy. 10-12, İstanbul 1998, s. 44-48; Faruk Beşer, "Üç Aylar", *İslâm'da İnanç, İbadet ve Günlük Yaşayış Ansiklopedisi* (ed. İbrahim Kâfi Dönmez), İstanbul 2006, IV, 2077-2078; Hacı Mehmet Günay, "Ramazan", *DİA*, XXXIV, 433-435; a.mlf., "Receb", a.e., XXXIV, 506-507; M. Kâmil Yaşaroğlu, "Şâban", a.e., XXXVIII, 207.

M. KÂMİL YAŞAROĞLU

ÜÇ KÜMBETLER

Erzurum'da
Emîr Saltuk Kümbeti
çevresinde yer alan
mezar anıtları topluluğu.

Çifte Minareli Medrese'nin güneyinde ki alanda dört kümbet bulunmaktadır. Bunlardan biri Emîr Saltuk Kümbeti adıyla tanınmakta, diğerleri ise anonim kümbetler diye adlandırılmaktadır. Eski resimlerden anlaşıldığına göre kümbetlerin çevresinde zamanla meydana gelen bir mezarlık vardı. Mezarlık yıllar içinde yok olmuş, kümbetler de günümüzde park şeklinde düzenlenmiş bu alan içinde kalmıştır.

Emîr Saltuk Kümbeti sekizgen gövdeye sahiptir ve her cephesi üç kattan oluşan düz silmelerle sınırlanmış üçgen alın-